

III RIIGIKOGU

5. istungjärk. Protokoll nr. 145 (28).

1928.

III Riigikogu koosolek 30. märtsil 1928
kell 10 hom.

Kokku on tulnud 94 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **J. Tõnisson**, välisminister **H. Rebane**, teedeminister **A. Kerem**, siseminister **J. Hünerson**, sõjaminister **N. Reek**, rahaminister **A. Teetsov**, haridusminister **A. Mõttus**, kaubandus-tööstusminister **J. Holberg**, põllutöominister **O. Köster**, kohtuminister **T. Kalbus**, töö-hoolekandeminister **K. Soonberg**.

Päevakord:

1. Riigikogu esindajate valimine kultuurkapitali nõukogusse.

2. Usuihingute ja nende liitude seaduse täiendusseadus — K. Pätsi ja K. Kornel'i ettepanek.

3. Eesti-Läti ajutise majanduslepingu ja selle lõpuprotokoll'i kinnitamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

4. Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

5. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Lennuvarustuse muretsemise ja krediidi määramise seadus — III lugemisel.

7. Pikalaenu panga võlakirjade eest vastutamise seadus — II lugemisel.

8. Põllumajandusliikude koolide õppejõudude tasude seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**.

Sekretäri kohal abisekretär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

1. Päevakorra täiendamine. Juhataja **R. Penno**:
Avan Riigikogu koosoleku.

Päevakorda võetakse nähtava enamusega: M. Martinson'i (põl) ettepanekul esimeseks päevakorra-punktiks komisjonide täiendavad valimised; B. Oja' (töer) ettepanekul neljandaks päevakorra-punktiks asunikkude chituslaenu seadus — B. Oja' ja A. Schulbach'i ettepanek.

2. Komisjonide täiendavad valimised.

Nähtava enamusega valitakse eelarve-komisjoni P. Järve asemele M. Laarman (põl).

3. Riigikogu esindajate valimine kultuurkapitali nõukogusse.

Juhataja **R. Penno**: Vanematekogu otsuse kohaselt 27. märtsist s. a. sünnib Riigikogu esindajate kandidaatide valimine nii, nagu see vastavas seaduses

ette nähtud, kusjuures Riigikogu esindajate kandidaadid seab üles Riigikogu vanematekogu, kui vastavas seaduses ei ole teisiti määratud. Vanematekogu ettepaneku esitab Riigikogule juhatusel liige. Kultuurkapitali muutmise seaduse § 14. kohaselt tuleb valimisele neli Riigikogu liiget. Teistsugust seisukohta ei ole, siis sünnib nende valimine vanematekogu poolt ettenähtud korra järgi.

Sekretär **M. Juhkam**: Vanematekogu otsuse põhjal panen Riigikogu juhatusel nimel ette, valida Riigikogu esindajateks kultuurkapitali nõukogusse Riigikogu liikmed: A. Anderkopp, J. Hünerson, E. Joonas, J. Lehtman.

C. Schilling (sks): Austatud Riigikogu liikmed! Kultuurkapitali muutmise seaduses on ette nähtud neli liiget. Ei ole öeldud, et need liikmed peaks vanematekogus valitama, vaid on mõeldud, et need valitakse Riigikogus. Kuid viimane kord vähemusrahvuste puudumise tõttu valiti vanematekogus 4 liiget ja üks neist oli asunikkude rühmast. Motiivides on öeldud, et üks esindajatest peab olema vähemusrahvuste hulgast. Lubage mulle seletada, kuidas see asi, see punkt motiividesse sisse tuli. Ma olin siis hariduskomisjoni liige ja meie arutasime ühte ettepanekut, mis oli põhjendatud selles, et vähemusrahvuste arv teeb välja umbes $\frac{1}{10}$ meie üldrahvaarvust. Meie mõtlesime, et 10 liikme hulgast peaks üks vähemusrahvuste poolt olema. Meil oli mõte seda paigutada sisulikult seaduse teksti. Kuid selle vastu vaieldi ja öeldi, et kultuurkapitali ülesanded ei ole natsionaalsed, vaid täitsa kultuurilised, ning seaduse teksti seda mõtet sisse viia ei olevat otstarbekohane. Ma ei ole leidnud, et see mõte just väga loogiline oleks. Ma ühinesin teise ettepanekuga, mis tehti, nimelt et üks esindaja neist 10 liikmest, see tähendab

dab, üks esindaja nelja liikme hulgest, kes Riigikogu poolt valitakse, kuuluks vähemusrahvuste hulka. Viimane kord puudus vanematekogus vähemusrahvuste esindaja. Ma ei taha etteheiteid teha, aga oleks vast parem ja õiglasem olnud, kui vanematekogus oleks otsustanud selle kohta lahtiseks jätta ja valimist Riigikogus ette võtta. Kuid nüüd on neljas koht asunikkude kandidaadiga täidetud. Selle peale vaatamata teeme meie ettepaneku, valida üks esindaja vähemusrahvustest kultuurkapitali nõukogu liikmeks ja loodame, et see printsiip, mis seaduse motiivides maksev, läbi viiakse. Lubage mulle öelda, et see viga, mis ma loodan kogemata on juhtunud, sellega parandatud oleks.

Juhataja **R. Penno**: Vene rahva ühendatud Riigikogu rühm ja Saksa Balti erakonna nimekirjade järgi valitud Riigikogu liikmed panevad ette, valida kultuurkapitali nõukogusse rkl. Kurtschinsky. Ettepanekule on alla kirjutanud Riigikogu liikmed Baranin ja Hasselblatt.

L. Raudkepp (krst): Härrad Riigikogu liikmed! Mul on au kultuurkapitali muutmise seaduse aruandjana tähelepanu juhtida sellele, et tookord, niihästi komisjonis, kui ka Riigikogu koosolekul, tehti otsus nende nelja esindaja kohta, keda valib Riigikogu kultuurkapitali nõukogusse. (A. Anderkopp, tütar: Riigikogu ei ole midagi otsustanud. Mida komisjoni aruandja kirjutab, ei ole mulle mõõduandev.)

Kui seaduse muutmise eelnõu oli arutamisel II lugemisel Riigikogus, mis sündis kahel korral — 2. detsembril ja 6. detsembril, — siis jäi tekstis see koht muutmata, et liikmete hulka kuuluvad neli Riigikogu liiget Riigikogu valimisel. Ning kui komisjonis asuti muutmise seaduseelnõu arutamisele, siis komisjonis, kus on esindatud kõik rühmad, nii hästi sotsialistide kui tööerakonna rühm, asunikkude, vähemusrahvuste, rahvaerakonna, kristliku rahvaerakonna ja põllumeeste rühm, jõuti ühisele kokkuleppele neljanda Riigikogu esindaja kohta, ilma et keegi oleks selle vastu protesteerinud, leides, et see oleks kõige parem pääsetee teatud raskustest ülepääsemiseks, mis olid välja kujunenud läbirääkimistel selle järele, kui vähemusrahvuste esindaja avaldas oma soovi. Kokkulepe seisis selles, et seaduse motiivide kohta seletuskirjas eriti ära tähendati, ma loen sõnasõnalts ette, et otsustati kolme Riigikogu liikme asemel neli Riigikogu liiget võtta, kusjuures hariduskomisjon otsustas eriliselt ära tähendada seaduse muutmise seletuskirjas, et üks neljast

Riigikogu liikmest oleks vähemusrahvuste esindaja.

Ja nädalapäevad hiljem, tähendab 6. detsembril, kui seaduseelnõu oli arutamisel, siis samuti esitati härradele Riigikogu liikmetele seaduseelnõu tekst ühes seletuskirjaga. Ja seletuskirjas leiame järgmist: „Kultuurtegelaste arv tõsteti kolme pealt nelja peale. Riigikogu liikmete arv jäi neli, kusjuures jäi maksma komisjoni endine otsus: seaduse seletuskirjas tuleb fikseerida, et üks neljast Riigikogu liikmest oleks vähemusrahvuste esindaja.“

Härra Anderkopp hüüdis mulle vahele, et see olevat aruandja arvamine. Mina pean siin konstateerima ja meelde tuletama, et need otsused, mis tehakse komisjonis, need lähevad Riigikogu juhatusele ühes seletuskirjaga, mis kannavad komisjoni esimehe ja sekretäri allkirja, nii et aruandja allkirja siin ei ole. Ja komisjoni esimees ning sekretär peavad garanteerima, et see, millele nad alla kirjutanud, tõesti väljendab kogu komisjoni või vähemalt komisjoni enamuse otsust. Praegusel juhtumisel on meil tegemist mitte ainult komisjoni enamuse arvamisega, vaid kogu komisjoni arvamisega. Sellele seletuskirjale tuleks vaadata kui teatud kokkuleppele, ja isegi kirjalikule kokkuleppele. Kõik rühmade esindajad olid sellega nõus, ka tööerakonna ja asunikkude rühma esindajad. Mina ei suuda eeldada, et Riigikogu, kus tookord mõtteavaldusi ei olnud selle motiivi vastu, mis seletuskirjas tähendatud, et Riigikogu, kes vaikides kiitis selle, isegi kirjaliku kokkuleppe, heaks, et Riigikogu täna asub teisele seisukohale.

Minu arvamine, kui Riigikogu liikme arvamine, kes ma olen kohustatud toimima õiglaselt ja parema arusaamise järgi, minu arusaamine on see, et kui on olemas teatud kokkulepe, nimelt seaduse motiivide kohta, ja Riigikogu seda on deklareerinud sel kombel, et ta on vaikunud ja keegi ei ole vastu vaieldud, et siis parlament on kohustatud seda täitma, mida ta on lubanud. Selleks on ta parlament.

J. Vain (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui 4 liikme valimist põhjendati sellega, et vähemusrahvustele kultuurkapitali nõukogus kohta anda, siis tagantjärele oleks asjata seletama hakata, et seaduse seletuskiri, mis esitati Riigikogule, oleks olnud aruandja seletuskiri. Härra Raudkepp tähendas, et seletuskirjal olid eeskätt komisjoni esimehe ja sekretäri allkirjad, kuid sellegipärast ei saa seda tunnistada komisjoni juhatuse seletuskirjaks, vaid see on komisjoni seletuskiri. Kui üks või teine komisjon oma aruandjat või juhatust nõnda usaldab, et seletuskirja pärast

ei kontrollita, siis on see nende asi ja komisjoni liikmed ei saa seisukohale asuda, et see seletuskiri neile ei kuulu. Võib ju, kui arvatakse, et omavoli on tarvitatud, nõudmisega esineda, seadus ühes seletuskirjaga arutamiseks ära võtta ja komisjoni anda, et see ta kohta uuesti seisukoha võtaks. Samuti on täiesti uudis ja igatahes liig julge seletada, et seaduse tõlgitsemise juures motiividel tähtsust olla ei tarvitse. Seni on seadust tõlgitsetud peaaesjalikult motiivide varal, ja peaks arvama, et üle minnes teistele meetoditele ei tohi see sündida ühe käeliigutusega.

Mis puutub sisesse külge, siis peaks selge olema, et kultuurtööd vähemusrahvuste juures on võimalik teha kõige rohkem vähemusrahvuste liikmetel enestel.

Mis puutub Saksa vähemusrahvusse, siis on nad meie vähemuse seas vanem kultuurrahvas ja nende juures ei ole sellel ajal nii suurt tähtsust, kui seda on teiste rahvaste kohta, rootslaste ja peaaesjalikult venelaste juures, eriti nendes meie riigiosades, mis juurde tulid teistest kubermangudest ja kus rahvakoolid hoopis hiljem sisse seati. Seal on võimalik kultuurtööd teha venelastel enestel, kui ei taheta võimalust anda kultuurtööd seada ümberrahvustamise või teise riigipolitika tööle. Sellepärast peaks arvama, et oleks otstarbekohane, kui Riigikogu jääks nende motiivide juurde, mis komisjonil omal ajal olid ja mis ta esitas Riigikogule, ette pannes Riigikogu esindus kultuurkapitali nõukogusse valida neljaliikmelisena, nimelt et vähemusrahvuste esindaja sinna pääseks. Kui asi nii on välja kujunenud, et vähemusrahvuste esindaja ei ole vanematekogusse minna saanud ja vanematekogu teised kandidaadid üles seadnud, siis ei ole võimatu küsimust praegu otsustamata jätta ja ühel teisel Riigikogu koosolekul üles võtta.

Kuna arvata on, et küsimuse kohta veel sõnavõtjaid tuleb, ei tee ma praegu ettepanekut, käesolev punkt päevakorrast ära võtta. Loodan, et see ettepanek mujalt tehakse.

K. Kornel (rhv): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolevas küsimuses on selgunud, et rühmad omavahelisest kokkuleppest loobunud ja püüavad küsimusest üle saada sel teel, et puhtvormilisele seisukohale asudes öeldakse, et maksev on seaduse tekst, mitte aga seletuskiri, mis kokkuleppe normi sisaldab. Et piinlikkust ära hoida, mis sarnane talitusviis väljaspoole avaldab, teen ettepaneku, selle küsimuse arutamine katkestada, et rühmadele võimalust anda selles asjas uuesti läbi rääkida.

O. Gustavson (stp) (korra kohta): Toetaksin rkl. Kornel'i ettepanekut. Minu meelest on küsimus mitte ainult üksikjuhust, vaid meil on tegemist väga tähtsa pretsedendi loomisega, mis paneks meil Riigikogus maksimaalset uued põhimõtted. Kui meie asusime seisukohale, mis härra Anderkopp vanematekogus ette tõi, siis ütleksime endid seletuskirjadest täiesti lahti. Ma ei ole siamaani kuulnud, et seletuskirjal ei ole mingit siduvust seaduse teksti tõlgitsemisel. Ma arvan aga, et kui seaduses puutub silma mõni segane koht, siis esimeses joonel otsitakse seaduseelnõu seletuskirjast lahendust. Kui meie aga nüüd asume seisukohale, et seletuskirja motiivid on ainult aruandja isiklik arvamine, see oleks täielik revolutsioon siimaalses praktikas. Hoiatan sellele teele minemast, see võiks pärastpoole tuua suuri segadusi.

Juhataja **R. Penno**: Korra kohta on ettepanek rkl. Kornel'ilt, käesoleva küsimuse arutamine katkestada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

4. Usuihingute ja nende liitude seaduse täienduseseadus — K. Pätsi ja K. Kornel'i ettepanek.

K. Kornel'i (rhv) ettepanekul otsustatakse nähtava enamusega anda seaduseelnõu üldkomisjoni.

5. Asunikude ehituslaenu seadus — B. Oja' ja A. Schulbach'i ettepanek.

B. Oja (töer): Teen ettepaneku, asuda asunikude ehituslaenu seaduse I lugemisele. (Hüüed ed: Noh, mis pärast otsekohe?) Oma ettepanekut põhjendan järgmiselt: asu-

nikkude ehituslaenu summad ei ole eelarves ette nähtud, samuti ei ole eelarves ette nähtud tulud, mis saadakse riigi maade ja hoonete kasutamisest, selle eeldusega, et need summad lähevad asunduskapitali kaudu. Riigikogu vanematekogu oli teinud otsuse, et rahaasjanduse komisjon esitab asunduskapitali seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks enne, kui ta läheb pühapäevale. Eile tegi aga rahaasjanduse komisjon otsuseks tähendatud seaduse arutamine edasi lükata sellepärast, et see seadus tarvitab pikemat kaalumist. Et aga asunikude ehituslaenu määramist mitte pikemaks ajaks edasi lükata, on tarvilik, et kindlaks määrataks summa, kuipalju asunduskapitalist saaks asunikudele ehituslaenu määrata. Sellepärast oleks tarvilik, et see seadus vastu võetaks enne, kui Riigikogu läheb

pühadepuhkusele. Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisele asuda.

J. Mürk (mo): Mulle tundub imelikuna, et niisugune laiaulatuslik küsimus tahetakse nii kergel käel ära otsustada. Paistab arusaamatuna sarnane kord, et tullakse välja küsimusega, kus nii suurt rahasummat tahetakse, ja sellejuures öeldakse — otsustame selle otsekohe ära. Minu teada ei ole see küsimus rahaasjanduse komisjonis üldse kaalumisel olnud. Paistab imelikuna, et nüüd korraga nagu ärkaksid kaks Riigikogu liiget ja teevad ettepaneku asunikkudele ehituselaenuks rahaandmise kohta. Minu teada on asunikkude hulgast kaks ministrit valitsuses, kes oleksid võinud seda küsimust väga hästi valitsuses ka varem käsitada. Pealegi ei tule asunikud ise selle küsimusega välja, vaid härrad, kes seni linnakorterite ehitamise vastu on olnud, kui sellest vähegi juttu tehakse. Siis vaieldakse 10 miljoni juures päevad läbi ja peale selle veel komisjonis mitmed päevad. Nüüd tuleb korraga härra Schulbach ja lubab asunikkudele ehituselaenuks 2.400.000 krooni. Kuidas härra Schulbach nüüd korraga niisuguse mõtte peale on tulnud? Härra Schulbach on kaitsnud kõik aeg üüriseadust Tallinnas ja kunagi ei ole selle poolt kõnelenud, et raha antaks korteriolukorra lahendamiseks. Nüüd tullakse korraga välja ja öeldakse, anname 2.400.000 krooni, ja seda tahetakse teha kergel käel. Minu arvates nii kergesti sarnast suurt summat anda ei tohi. Pealegi on teadmata, kus ja kuidas tahetakse asunikkude ehituselaenu summasid käsitada. Komisjon peaks igatahes selle küsimuse läbi kaaluma, ja selles mõttes teen ettepaneku, anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. (A. Schulbach, töer: Üüriseaduse komisjoni anda!) Ka sinna oleks väga soovitav. Ma arvan, et sellest summast võiks kindlasti ühe osa anda linnadele korteriküsimuse lahendamiseks. (Chr. Kaarna, töer: Linnades ei ole ju korteripuudust! — Vahelhüüe: Linnades pole asunikke kah!)

B. Oja (töer) (korra kohta): Rkl. Mürk tähendas, et seadus oleks pidanud antama rahaasjanduse komisjoni sellepärast, et küsimus seal arutamisel ei ole olnud. Mina toetaksin härra Mürki kindlasti, kuid siis peaks kolmandal koosolekul päevakorra-punkt ära jääma, milles ette nähtud vaheaja määramine, ainult siis võiks rahaasjanduse komisjon kokku tulla, ning homme peaks Riigikogu koosolek peetama selleks, et käesolev seadus vastu võtta. Et see küsimus rahaasjanduse komisjonis arutamisele ei tulnud, siis on see tekkinud sel-

lest, et need rühmad, kes asunduskapitali seadust ei pooldanud, enne oma lõpliku seisukoha ei avaldanud, kui alles eile.

J. Lehtman (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean härra Oja' poolt tehtud ettepanekut toetama. Kõik need vastuväited, mis härra Mürk ette tõi, ei püsi paika. Ma saan aru härra Mürki suurtest sihtidest, asunduskapitali maalt ära võtta ja seda linnamajade ehitamiseks tarvitada. See on auväärt siht, kuid meie ei saa seda kuidagiviisi pooldada. Härra Mürk ütleb, et miks valitsus ei ole saanud seda küsimust kaaluda. Pean tähendama, et see küsimus ei ole valitsuse kaaluda, vaid selle kohta on asundusehituselaenu andmise seadus kui niisugune olemas, nimelt Asunikkude ehituselaenu seadus, Riigi Teataja nr. 109/110 — 1925. aastast. Selle seaduse järgi on asunikkudel õigus ehituselaenu saada. Ainult nüüd on ära võetud need summad, mis asunikkudele läksid. Härra Mürki lahel ettepanekul otsustas rahaasjanduse komisjon asunduskapitali seaduse arutamist katkestada. Nüüd asunikkudel laenusaamise võimalust ei ole. Asunikkudel maal on tarvis ehitada. Et ehitused edasi peavad saama lükatud, see on muidugi loomuvastane, ja sellepärast tuleb abinõusid otsida, kust raha saab. Rkl. Oja' poolt ette pandud seadus näitab selleks teed ja sellepärast toetame meie selle seaduse I lugemisele võtmist.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! On täiesti õige, et eelarves ei ole praegu asunikkudele ehituselaenu. Kui küsime, kes selles süüdi, siis peame vastama, et praegune põllutöominister. Praegune põllutöominister ei ole ette näinud, et tänavu oleks tarvis välja anda ehituselaenu. Arvati, kui veebruarikuus asunduskapitali seadus esitatud, kus Riigikogu koondas oma jõu eelarve arutamisele, siis võib see seadus vastu võetud saada kiires korras, isegi ühe päevaga.

Riigikogu rahaasjanduse komisjon leidis aga, et 13 miljardit ei või vastu võtta ühe päevaga, ja sellepärast katkestati selle seaduse arutamine uue istungjärgu alguseni. See on ka loomulik, sest ühe päevaga ei saa niisugust küsimust otsustada. Kuigi asunduskapitali seadus oleks vastu võetud, siiski oleks see seadus hiljaks jäänud, sest et asunikkude ehitused oleksid selle all kannatanud. Kui asunikkudel on tänavu raske ehitada, siis peavad nemad selle eest tänama praegust põllutöoministrit.

Mis käesolevasse seadusesse puutub, siis ei vaidle ma selle vastu, kuid ka see seadus nõuab rahaasjanduse komisjonis läbikaalu-

mist. Ma teen ettepaneku, anda seaduseelnõu I ja II lugemisel vahel läbivaatamiseks rahaasjanduse komisjoni.

Ei ole selge, kust tuleb võtta see summa, 2.400.000 krooni, kas tuleb võtta riigi eelarvest, või neist summadest, mis asunduskapitalis olemas. Kui eelarvest tuleb võtta, siis ei ole selleks allikaid. Eelarve nõuab, et peaksid olema allikad näidatud. Kui siin on tegemist uue kuluga 2.400.000 krooni suuruses, siis tuleb otsida selleks allikas, või kanda see summa asunduskapitali arvele.

Seaduse vastu ma ei ole, ja Riigikogu peaks asunikke rahuldama.

Põllutööminister O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Johanson seaduseelnõu sisulise arutamise asemel pidas tarvilikuks teravad nooled juhtida Vabariigi Valitsuse kui ka minu vastu, et olla esitanud seaduse hilja Riigikogule. Et neid nooli juhtida Vabariigi Valitsuse, eriti minu vastu, oleks pidanud rkl. Johanson enne vähegi selle seaduseelnõu käiguga tutvunema. Käesolev seaduseelnõu on põllu- kui ka rahaministriumis välja töötatud. Juba ammu enne jõulut oli ta kaalumisel Vabariigi Valitsuses, kui ka Vabariigi Valitsuse komisjonis, ja esitati Riigikogule 1. veebruaril 1928. Kaks kuud on ta olnud Riigikogu vastavates komisjonides arutamisel. Seda ei ole kaalutud mitte üks, kaks, vaid palju kordi. Kui vaadata, kui kaua Riigikogus seaduseelnõu arutatud, siis — ma ei tahaks etteheidet teha — pean ütleva, et Riigikogu komisjoni koosolekud oleksid võinud küll tihedamini olla ja komisjon intensiivsemalt töötada. Nii siis vaevalt saab Vabariigi Valitsusele ja veel vähem põllutööministrile etteheidet teha asunduskapitali seaduseelnõu puhul.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata.): Põllumeeste rühm sisuliselt toetab käesolevat seaduseelnõu. On täiesti selge, et asunikkuudele on ehituselaenu vaja ja ei saa sellepärast seaduseelnõu vastu sisuliselt kõnelda. Kuid vormilistel põhjustel ei saa põllumeeste rühm selle poolt olla, et praegu seaduseelnõu I lugemisel vastu võetakse, sellepärast et ei saa ühekorraga 240.000.000 marka vastu võtta ja öelda: oleme rääkinud, jääb sellega — see on võimata, vaid rahaasjanduse komisjonil peab selge olema, kust need summad tulevad. Mis mind aga nii imestama paneb on see, et härra põllutööminister, kes peaks asunikkuude tegelikkude huvide kaitsja olema, on külmalt pealtvaatajaks jäänud ja nagu ei teaski, et asunikkuudel ehituselaenu tarvis. Seda oleks võinud väga

hästi eelarve korras määrata, ja eelarve-komisjonis oleks võidud sellest kõneleda, missuguse eelarve korras seda laenu välja anda. Kõik need küsimused ei ole selged ja sellepärast ei saa pooldada kuidagiviisi, et meie seaduseelnõu sisulisele arutamisele asume, vaid seaduseelnõu tuleks anda rahaasjanduse komisjoni. Mis puutub sellesse, kui öeldakse, et on tarvis tingimata see seadus 1. aprillist välja anda, siis ei saa seda põhjendatuks pidada. Meil tuleb määrata pühadevaheaeg, see on vanematekogu otsus, et sel nädalal lõpetame, ja pärast pühi võib väga hästi selle seaduse vastu võtta, selleks mingisuguseid takistusi ei ole. Ühe päevaga ei saa meie seda seadust vastu võtta kolmel lugemisel, sest kodukorra põhjal peab ometi I ja II lugemise vahel kolmepäevaline vaheaeg olema. (G. Lorenz, as: Teeme tuleval nädalal veel koosolekuid.) See on teine küsimus, siis tehke ettepanek, et täna istungjärk ei lõpetataks. Kuid vanematekogu on ettepaneku teinud, et sel nädalal lõpetataks. (Vahelhüüe V. Maaker'i, as poolt.) Tähtis on härra ministri ja valitsuse seisukoht. Teie ei ole valitsuse esindaja, härra Maaker. Et selle seaduseelnõu kohta seisukohad kindlad ei ole, pooldan tema rahaasjanduse komisjoni andmist. Ei saa isegi selle poolt olla, et ta täna I lugemisel vastu võetakse. Selleks ei ole mingisugust kiiret, vaid seadus tuleb anda rahaasjanduse komisjoni, ja seal alles selgub, missuguse kuju ta saab.

A. Laur (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma imestan väga, et põllumeeste kogude ridadest, kes ütlevad endid maaesindajad olema ja seda ikka ja alati igal uulitsanurgal välja kisendavad, tuli härra Mürk ja ütles, et see summa oleks tarvis ennem majaanikkudele korterite ehitamiseks anda, kui asunikkuudele hoonete ehitamiseks. See on väga imelik, ma kinnitan seda veel kord.

Samuti imestan härra Tonkman'i vastuvaidluse üle, et see seaduseelnõu täna otsekohe arutamisele võetakse. Asunduskapitali seadus on juba kaks kuud Riigikogus. Riigikogu vanematekogu on selle seaduseelnõu kiireks tunnustanud. Rahaasjanduse komisjonis on põllumeeste kogude esindajad selle seaduseelnõu puhul vastu vaieldud, et ta kiire ei ole ja et enne istungjärgu lõppu vastu ei võetaks. Muidugi, asunikkuude hooned jäävad tänava ehitamata, kui seaduseelnõu vastu ei võeta. Ta peab vastu võetama. (Hulgalised vahelhüüded ja müra. — J. Teemant, põl: Aga nii ei saa raha, miljardeid välja anda. Ega nii ei saa asju ajada.) Niisugusel korral ei saa täna Riigikogu tööd

lõpetada. Kui tahetakse, et see seaduseelnõu läheks rahaasjanduse komisjoni, siis mingi, istume veel tuleval nädalal koos, sest ei ole ju mingisugust hädalist vajadust täna tööd lõpetada. (V. Maaker, as: Istume esimesel lihavõtte pühal ka.) Aga seadus peab vastu võetama! (Ägedad vahelhüüded ja müra.)

Juhataja **R. Penno**: Palun rahu!

Rahaminister **A. Teetsov**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Tahaksin selle küsimuse kohta ... (L. Johanson, stp: Mitte midagi ei kuule.) Jah, ma ise ka ei kuule. See seadus on Vabariigi Valitsusele tulnud veidi ootamata. (Vahelhüüded paremalt poolt: Kas kuulete!) Nii ei saa seadusi üle öö välja haududa. Aga mis puutub sellesse, et asunikudel ehituselaenu saamises takistusi võib tulla, siis pean ütleva, et valitsuse poolt ei ole siin küll ühtegi takistust, vaid see oleneb sellest, kui Riigikogu selle seaduse rutem vastu võtab. Ja see ei ole valitsuse asi, vaid Riigikogu. (Vahelhüüde: Aga Riigikogu ei võta vastu.) Jah, ega valitsus ei saa teha Riigikogu tööd. Kui Riigikogu poolt asunduskapitali seadus lähemal ajal vastu võetakse, siis ei tule ühtegi takistust asunikudele laenu väljaandmises, ja valitsus teeb omalt poolt kõik selleks, et ühtegi takistust ei tuleks ja et mingisuguseid raskusi ei tekiks.

J. Mürk (mo) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendan, et ma kõnelesin kui linna majaanikude esindaja... (Vahelhüüde: Kui põllumeeste kogude esindaja. — V. Maaker, as: See põllumeeste kogu on õige mitmenäoline.) ... ja juhtisin tähelepanu sellele, kui kergel käel püütakse anda rahasummasid, ilma et Riigikogu komisjonid saaksid otsustada selle üle, kuna linnakodanike huvides nõutavate summade kohta vaieldakse kuude ja isegi aastate kaupa. See on igatahes fakt ja seda ma tahtsin tõendada. (Vahelhüüded.)

J. Lehtman (as) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tähendan, et rahaministri arvamine, nagu saaks asunikudele kohe pärast asunduskapitali seaduse vastuvõtmist laenu välja anda, ei ole tõsi. Nimelt puuduvad selleks summad. Kui asunduskapitali seadus on vastu võtmata, siis ei lähe selleks enam need summad, mis olid ette nähtud, vaid need lähevad riigi tuludesse. Ja kui see seadus hiljem vastu võetakse, siis saavad asunikud seda laenu alles riigi lisaclarve nr. 1 korras, mis esitatakse sügise paiku. Nii saaksid asunikud ehituselaenu alles novembrikuus.

B. Oja (töer) (fakt. märk.): Härra rahaminister tähendas, et kui asunduskapitali seaduseelnõu varsti pärast pühi vastu võetakse, siis ei ole takistusi asunikudele ehituselaenu väljaandmiseks. Härra rahaminister tähendas ka seda, et ehituselaenude määramine praegu siiski edasi kestab. Ma tähendan, et need komisjonid ei saa siiski ennem laene määrata, kui vastavad summad on kindlaks määratud. Ma palun valitsuselt seletust, kuidas saab ehituselaene määrata, kui ei ole selleks vastavad summad kindlaks määratud.

Juhataja **R. Penno**: See ei ole faktiline märkus.

A. Grimpel (väljasp. rhm.): (Naer ja vahelhüüded keskelt. — V. Maaker, as: Kas põllumeeste nimel?) Tänane koosolek näitab, milline suur ja imevõim on mammonal, isegi kõigeparemad sõbrad lähevad tema pärast karvupidi kokku. Kas see tõesti nii tähtis on? Päevakorras on asunikude ehituselaenu seadus. Kas see laen läheb asunikudele kui niisugustele, selle juures ma tööpoolest kahtlen. Võtame eelmisi asunikude ehituselaene ja küsime, kuipalju on neist kehvikud, tegelikud asunikud saanud? 20.000—30.000 senti. Aga need, kes siin istuvad, ja mõned asunikud, nagu härra Laidoner, on mitusada tuhat ehituselaenu saanud, isegi mõisasüdame. Ega seegi ehituselaen, millest räägitakse, ei lähe kehvik-asunikudele. (A. Laur, as: See ei ole õige.) Ei ole õige? Ma tunen asunikke, kes on saanud 20—25 tuhat. (A. Laur, as: Mina olen ka 20 tuhat saanud.) Aga need isandad, kes siin istuvad, on saanud metsi ja palke, ning kõik tasuta. (V. Maaker, as: See jutt on eht grimpellik! — G. Lorenz, as: Mis Teie valetate!)

Kui vaadata, milline on asunikude olukord, kas on nende laenude abil nende olukorda parandatud, siis pean tähendama, et nende läbi on neid kuristikku aetud, nad on kinni ja ei pääse kuidagi oma seisukorrast lahti. Tuleb teisi teid leida, kuidas asunikude elu parandada. (V. Maaker, as: Aga missuguseid teid?) Seda ei suudeta parandada sarnaste ühekordsete andmistega, vaid selleks peab tagatis olema, et need laenud, mis antakse, asunikudele lähevad. Praegu ei ole garantiid olemas, et need summad, mis antakse, antakse just neile kehvi kuile-asunikkele. Vaid need, kes asunikude eest tahavad välja astuda, suuri sõnu teevad, saavad need ehituselaenud endile. Niisugune asunikudele ehituselaenu andmine, nagu see seni on olnud, on näidanud, et see on ebaotstarbeko-

hane ja ei tõsta meie põllumajandust ega rahvamajandust. (V. Maaker, as: Kas „Mopr'i“ summadest ei saa anda ka?) Uurige ise seda välja, mis Teie minult seda küsite.

Üldiselt on teada ja on nähtud, et niisugune korraldus on ebaõnnelik. Peab teisi teid leitama. Peab rohkem püüdma sinna poole, et ühismajapidamist sisse seada. Siis kaob niisugune olukord, kus asunikkuide nimele väljaantud summad saavad üksikutele härras-asunikkuidele.

Ma olen käesoleva seaduseelnõu vastu ja teen ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata.

Rahaminister A. Teetsov: Härra Lehtman'i arvamise kohta, et seal võimalik ei ole midagi teha, pean vastama, et on võimalik teha ja tehakse. Kõige enne pean tähendama, et need rahad, mille kohta jutt, ei ole riigi eelarvesse sissetulekuna võetud. Esiteks näeb asunduskapitali seadus ette, et seadus hakkab maksma 1. aprillil, ja et see raha sinna juhitakse, selleks on põllutööminister rahaministeeriumile kirjutanud, et need rahad, mis pärast 1. aprilli sinna tulevad, kantakse põllutööministeeriumi eri jooksvale arvele. Teiselt poolt on ministeeriumi poolt korraldus tehtud, et komisjonid otsekohe ettevalmistusetöid algaksid — 200 miljoni piirides laenu määrata. Nii siis, kui seadus vastu võetakse, antakse raha välja, ja ma ei näe siin ühtki takistust.

J. Vain (stp): Meie töötamiseviis on ikka sarnane olnud, et viimastel päevadel palavik natuke tõuseb. Seekord oleks käesoleva küsimusega temperatuur normaalseks jäänud ning ühtlasi oleks see hariliku korraga vastolus. Näib, et selle palaviku tõusu põhjused ei ole küllalt reaalsed. Igatahes, kui Vabariigi Valitsus ja asjast huvitatud kodanikkude esindaja härra põllutööminister seaduseelnõu esitas kevadiseks istungjärguks, siis loomulikult pidi sellega rehkendama, et elarve arutamise ajal teised komisjonid põhjalikke töid ette võtta ei saa. Üksikud komisjonid on võinud ainult paar koosolekut pidada informatsiooni saamiseks, kuna töökoosolekutest juttugi ei või olla. Peab arvama, et rahaasjanduse komisjon väga suurte raskuste ees oleks seisnud, kui ta oleks pidanud arutama fondide küsimust, seda enam, et asundusfondidega tõusid ka teised fondid üles. Loomulikult viitis see aega ning selle tõttu ei jõutud asunduskapitali seadusega Riigikogu ette. (Põllutööminister O. Köster: Põllutööminister esitas läinud aasta oktoobrikuus.) Ma ei saa selle kohta kompetentne olla, kui kähku valitsuses asjad käivad. Kui rahaminister

seletab, et on võimalik isegi eeltöid teha ilma sellekohaste krediitide määramiseta, siis peab arvama, et ülepääsematuid takistusi ei ole. Ei saa öelda, et nende seaduste ärajäämine ehitusepoliitikat soodustaks; takistust ta tingimata toob, kui veel arvesse võtta, et asunikkuudel vabad käed on ainult esimese maini, mil algavad põllutööd. Loomulikult peavad nad sellepärast ehituste peale niipalju kui tarvis raha välja andma, pärast pühi aga oleks raske seadust nii kiirelt vastu võtta, et ta võimaldaks tähtsal määral raha väljaandmist enne 1. maid. Sellepärast oleks parem, kui jõutakse asjaga valmis veel enne pühi. Arvata, et asjast huvitatud võiksid olla ainult need asunikud, kes koonduse seljataga seisavad, nagu härra Grimpeel arvab, ei ole õige, sest ka kogumestest ei ole kõik laenu saanud, ja sellepärast peaksid nad nõus olema seda karediiti kaitsma. (V. Maaker, as: Nõus, meie ka nõus — töötame!)

K. Kornel (rhv) (hää. mot.): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu valitsuse esindaja härra rahaminister seletas, ei tule ka sel juhtumisel, kui käesolev seaduseelnõu enne pühi peaks vastuvõtmata jääma, tegelikke raskusi summade saamisel. Arvesse võttes seda, hääletab rahvaerakonna rühm selle ettepaneku poolt, mille järgi tuleb see elnõu anda rahaasjanduse komisjoni. Kui seal peaks selguma, et asunduskapitali seaduseelnõu ... (J. Vain, stp: Seda ei ole seal olnud, see on täitsa uus seadus) ... vastuvõtmine peaks viibima, siis ei ole raskusi kohe pärast pühi seda seadust kiires korras vastu võtta. Sellepärast hääletame seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni andmise poolt. (Vahelhüüded asunikkuide hulgast: Ka rahvaerakond seda teed läinud!) Meie toetame valitsust, kus ka teie esindajad istuvad.

Juhataja R. Penno: Hääletamisele tuleb kõigepealt rkl. Mürgi ettepanek, anda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Poolt on 39 häält, vastu — 29, seega on ettepanek vastu võetud ning langeb ära teiste ettepanekute hääletamine.

6. Eesti-Läti ajutise majanduslepingu ja selle lõpuprotokollkiinnitamise seadus — I lugemisel.

K. Kornel (rhv) (korra kohta): Teen ettepaneku, vaheaeg määrata 20 minutiks. (Vahelhüüded: Mis motiivid!) Sellepärast, et rühmadele võimalust anda käesoleva päevakorra-punkti kohta seisu-

kohta võtta.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Vaheaeg kl. 11.20 min.—kl. 12.30 min.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **F. Akel**: Eesti-Läti vaheline majandusleping, mis on alla kirjutatud Tallinnas 25. s. k. p. ja praegu on esitatud Riigikogule kinnitamiseks, tahab täita ühte tühja kohta, mis seni on püsinud kahe maa vahel, nimelt nende kaubandusliku läbikäimise alal. Seni ei ole olemas kaubalepingut Eesti ja Läti naaberja liitriigi vahel. Riigikogul on tulnud küll korduvalt tegemist teha majanduslepingute arutamiseks, mis on sõlmitud Eesti ja Läti vahel, nii 1923. a. lõpupoole sõlmitud ajutise majanduse ja tolliuniooni eellepinguga, mis pärast küll tühistati, ja siis läinud aasta algupoole Eesti-Läti vahelise tolliuniooni lepinguga. Need mõlemad majanduslikud lepingud on aga nii suure ulatusega ja on sihitud niisuguse majandusliku lähenemise poole, nagu see kahe iseseisva riigi vahel üldse mõeldav on, nimelt tolliuniooni sõlmimise poole. See on kaugema ulatusega leping kui harilik kaubaleping. Selle sõlmimiseni ei ole seni need kaks riiki veel jõudnud, olgugi et viimane, nimelt tolliuniooni teostamise lepingu artikkel 11, selgel kujul ütleb, et tolliuniooni teostamist ära ootamata asuvad lepinguosalisel majanduslepingu ettevalmistamisele, ja nimelt selle sihiga, et selle majanduslepingu kaudu kergendada majanduslikku läbikäimist mõlema maa vahel. Nüüd on aasta sellest ajast mööda, kui viimati nimetatud leping sõlmiti, kuid seni on kaubanduslik leping sõlmimata. Viimasel ajal on esile kerkinud uued asjaolud, mis majanduslepingu sõlmimise tarviduse kahe riigi vahel akuutseks on teinud. Nimelt on Lätis käesoleva kuu 16. päeval vastu võetud ja astub jõusse tuleva kuu keskel kahekordne tollitariif, õieti just samasugune, mis Eestigi teha kavatakse. Sest nagu teada, on Riigikogus I lugemisel juba vastu võetud kahekordsete tariifide elluviimise seadus. On loomulik, et kui Eestis kui ka Lätis jõusse astub kahekordne tollitariif, mille järgi maksimaaltariifid maksma peavad maade kohta, kellel kaubanduslepinguid omavahel olemas ei ole, et siis kaubavahetus, mis Eesti-Läti vahel tegelikult olemas, satuks kõrgendatud tollitariifide alla.

Riigikogu liikmetele on kätte antud sõlmitud lepingu kava vastava seletuskirjaga, ja isegi avalik arvamine on selle lepingu suhtes seisukohala võtnud. Leping iseenesest on lühike. Ta kannab igapidi ajutise lepingu iseloomu ja tundemärke. See leping põhjeneb enamsoo-

dustuse põhimõttel, tähendab samal põhimõttel, mille alusel Eesti pea kõik kaubanduslepingud seni sõlminud on. Peale selle on lepingu artikkel 2. ette nähtud, et Läti juba meile ette kindlustab oma minimaal tollitariifi. Järgmine artikkel käsitleb päritolutunnistuse väljaandmise lihtsustamist, mille omaette tähtsus on. Edasi on artikkel 4. selles lepingus eriti tähtis. See iseloomustab seda lepingut kui kokkulepet, millel ilmselt ajutine iseloom, sest mõlemad lepinguosalisel asuvad täiendavate lepingute sõlmimisele, milles ette nähakse tarvilikud erisoodustused, mis mõlemad maad üksteisele vastastikku anda kavatakse. Viimases artiklis on ette nähtud lepingu kestus: leping kaotab maksvuse kolmekuulise ülesütlemise järele. Juurdelisatud on sellele lepingule lisaprotokoll. See ütleb, et need reservatsioonid, mis eriti käsitlevad Balti riiki ja Nõukogude Venemaad, jäävad muutmata maksma.

Sõlmitud kokkulepe oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel ning rahaasjanduse komisjon on ühemeelselt selle lepingu heaks kiitnud ning vastuvõetavaks tunnustanud. Sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, Eesti-Läti ajutise majanduslepingu ja selle lõpuprotokolli kinnitamise seadus I lugemisel vastu võtta.

A. Oinas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Pean tarvilikuks ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida, millise kõrvaldamine parlamendi elus soovitav. Välislepingute asjus on tarvilik kõige tihedam kontakt valitsusel rahvaesindusega. Selle kontakti võimaldamiseks on kujundatud väliskomisjon. Eesti-Läti majanduslepingute suhtes on peale selle teine organ selleks olemas, et kontakti pidada valitsuse ja parlamendi vahel, see on tolliuniooni delegatsioon. Viimast delegatsiooni ei ole aga enam kuude kaupa kokku kutsutud. Ainult ajakirjanduse kaudu on tähendatud delegatsiooni liikmetel võimalik olnud informatsiooni saada sellest, mis Eesti-Läti vahel viimasel ajal tolliuniooni asjas on kõne all olnud.

Mis puutub käesolevasse lepingusse, siis näeme, et siis, kui leping tuleb parlamendi pleenumis arutamisele, asi veel küllalt selge ei ole ja et parlament sunnitud on vaheaja tegema. Minu arusaamise järgi peaks valitsus selle eest hoolt kandma, et välislepingute kontakt valitsuse ja parlamendi vahel tihedam oleks ja et rühmad oleksid aegsasti tarvilikult informeeritud. Siis ei oleks parlament asetatud piinlikku olukorda, et tal on tarvis veel viimasel minutil, enne kui leping I lugemisel vastu võtta, vaheajaga teha ja asja ülepeakaela läbi arutada.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arusaamise järgi tuleb käesolevat lepingut teisiti iseloomustada, kui seda tegi härra aruandja. Minu arvates näib leping olevat abinõu selleks, et teatud hädaohtu ära hoida. (Välisminister H. Rebane: Mis hädaoht? Mingisugust hädaohtu ei ole!) Tollisõja võimalus Lätiga iseenesest ei ole suur asi, sest meie väljavedu Lätisse ja sealt sissevedu ei ole suur, kuid ajal on ometi ka oma puhtpoliitiline külg. Kui seda silmas pidada, kuidas vahekord Lätiga kujunes pärast seda, kui Läti sõlmis Venega kaubalepingu, mida meie Eestis kõik kahetsesime, siis näeme, et eriti sellest ajast Läti ja Eesti liginemises ei ole sammu edasi jõutud. Mina pean ütleva, et teataval määral näitab see seaduseelnõu, et meie oleme nii kaugele jõudnud, et mitte edasi sammuda, vaid ainult abinõusid otsida, et meie vahekord Lätiga majanduslikul alal ei halveneks. (J. Laidoner, põl: On ju küllalt halb.) See on ju päris õige. Aga meie ei tohi unustada, et see leping tolliunioni kergendamiseks ei ole meile ette pandud, ja meil on kahtlus, kas see soov mõlemalt poolt üldse veel olemas on. (Välisminister H. Rebane: Ega see ei ole tollileping, see on hoopis iseasi, union on ise.) Ma tean, et see on hoopis iseasi. Ja see hoopis iseasi on ka tema puudus. On ju juba tähelepanu sellele juhitud, et meie tolliunioni delegatsioonile seda küsimust ette ei ole pandud. Ja mina arvan, et meie peaksime nii kaugele jõudma, et meie kõigepealt ja esimeses joones tolliunioni alal edasi tegutseksime ja ei jääks rahule niisuguse seisakuga, nagu ta praegu olemas on. Meile on tarvis täielikku abielu Lätiga majanduslikul alal ja mitte ainult taktilist abinõu, et tollipoliitika mitte kokkukõlastamisega tekkinud vahekorda päästa. Sellepärast arvan mina, et ainult nende eeldustega võiks selle lepingu vastu võtta ja pooldada.

Aruandja **F. Akel** (lõpusõna): Ma vastaksin nii pikalt härra Hasselblatt'ile, et rahaasjanduse komisjonis ei ole põrmugi juttu olnud sellest, et see leping tuleb tingimata vastu võtta ja heaks kiita, kuna muidu vast langeks Eesti. On selge, et Eestil on samasugused abinõud juba valmimas nagu Lätilgi, ehk küll ajaliselt natuke varem, sisuliselt aga mitte rohkem. Mõõduandvana ei ole rahaasjanduse komisjon seda momenti mitte võtnud, küll aga tahetakse naaberriigiga, kellega praegu on suureulatuslik kava, nimelt tolliunion teoksil, arendada majanduslikke vahekordi. 1923. a. sügisel oldi optimist, kui sõlmiti terve rida lepinguid, ka

tollunioni eelleping, ja öeldi, et kolme kuu jooksul ühtlustame tollitariifid ja paneme siis ka tollivaba kaubaliikumise käima. Nüüd on lepingus pikem tähtaeg ette nähtud, et tollitariife ühtlustada. Seniks vajame aga ajutist majanduslikku kokkulepet ning sellepärast kannab eelolev leping majandusliku lepingu nime.

Mis puutub härra Oina märkustesse, et oleks võidud teisiti teha, siis mina vastust siin ei võlgne. Arvan isiklikult, et niisugust asust, nagu seda on rahaasjanduse komisjon, tohiks küll pidada väikeseks majanduslikuks parlamendiks, kus kõik rühmad on esitatud. Ja kui seal üksikud küsimused kõikkülgelt läbi arutatakse ja seal osa võtavad vastavad ministrid, kes iga küsimuse peale kõige detailsemad vastusi anda võivad, siis oli küsitav, kas lepingu kava poliitilisest küljest läbi vaatamiseks väliskomisjoni anda. Kuna aga seal jällegi needsamad rühmad esitatud on, vähemalt suuremad Riigikogu rühmad, siis arvati väliskomisjonis küllaldaseks, kui välisminister informeerib.

Mis puutub sellesse, et tingimata tarvis informatsiooni tolliunioni teostamise delegatsioonile, siis arvan mina, et see igal tingimusel tarvilik ei ole. Sest aluseks võttes, et tolliunioni teostamise lepingust ei paista see välja, et valitsus, enne kui tolliunioni võiks teostada, asub ajutise kaubalepingu sõlmimisele, ja nende kahe organisatsiooni, tolliunioni teostamise delegatsiooni ja nende funktsioonide vahel, kes peavad kaubalepingu sõlmima, ei ole mingit sidet. Minu arvates ei ole see soov vististi päris õige.

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele rahaasjanduse komisjoni aruandja ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

7. Riigiasutuste Rahaasjanduse komisjoni aruandja E. Riigiteenijate Sulg: Käesolev seaduseelnõu esitati Vabariigi Valitsuse poolt 22. märtsil, ja kuna aega vähe oli, asus rahaasjanduse komisjon, kus see küsimus arutamisel

oli, seisukohale, üks osa läbi vaatamata jätta ja võtta läbivaatamisele välis-, haridus-, tööhoolekande- ja põllutööstusteeringutesse puutuvad küsimused. Sest vastasel juhtumisel, kui oleks käsitatud kogu ettepanekut, komisjoni

aryates ei oleks jõutud seda seaduseelnõu täies ulatuses vastu võtta. Need välis-, haridus-, töö-hoolekande- ja põllutöökooliteeriumidesse puutuvad küsimused on peaaugjalikult ühenduses eelarve-aasta algusega. Sellejuures on tegemist üksikute asutustega, mis riigile üle tulnud, nagu põllutöökool Helmes, haridusministeeriumile — ühisgümnaasium Haapsalus, Seevald, kui ka välissaatkondade reorganiseerimine.

Puudutades üksikult peab tähendama, et välisministeeriumi alal otsustati keskasutuse koosseisu läbivaatamisele mitte võtta. Vaadati läbi ainult välisesinduste osa, kus leiti otstarbekohaseks Pariisi saatkonda alles jätta esimene sekretär-konsul, välja jättes nõuniku nimetus, nagu see oli ette pandud.

Töö-hoolekandeministeeriumi alal otsustati välja jätta nii vähenduse kui ka suurenduse alal nõdramõistuslike kodu juhataja Udriku. Seal jääb seisukord sarnaseks kui seni oli. Edasi otsustati muuta alaealiste tütarlastekodu juhataja palka, tõstes 155 kroonilt 170 kroonile, mis tingitud asjaolust, et õppejõudude palgad on muutunud ja koolijuhataja saaks endise palga juurde jäädes tegelikult vähem palka, kui üksikud õppejõud.

Põllutöökooliteeriumi alal jäeti läbivaatamata kõik ettepanekud peale Helme põllutöökooli ja Särevere kodumajanduskooli, missuguste koosseisud valitsuse poolt ette pandud kujul vastu võeti.

Haridusministeeriumi alal ühines komisjon täielikult valitsuse ettepanekuga.

Läbivaatamata küsimuste kohta asus rahaasjanduse komisjon seisukohale, et need küsimused võiksid rahaasjanduse komisjonis valitsuse algatusel uuesti läbivaatamisele tulla.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

8. Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja:** Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seaduse muutmise seadus näeb ette § 29. muutmist. 1. märtsil vastuvõetud Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seadus paneb omavalitsustele kohustused

peale, et nad peavad kõikidele õppejõududele elukorterite andma. Nüüd on aga selgunud, et omavalitsused seda ülesannet täita ei suuda, mis vastuvõetud tasude seadus neile peale paneb. Esitatud seaduseelnõu näeb ette selle kohustuse kaotamise ja võtab need kohustused omavalitsustele pealt ära. Seaduseelnõu oli rahaasjanduse komisjonis läbivaatamisel. Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse seletuskirjas ettetoodud motiividega ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Haridusminister A. Möttus: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie elumurede ja elunõuete hulgas on elukorterite küsimus üks tähtsamatest. Mitte asjata ei ole suuremad ja silmapaistvamad riigimehed kui ka sotsiaalpolitika tegelased tõendanud, et kodanikul, kellel puudub korralik elukorter, sellel kodanikul puudub pool isamaad. Samuti ütlevad sotsiaalpolitika tegelased, et sotsiaalpolitika programmi teostamisel eimese järgu tähtsus on elukorterite küsimusel, ja kui korda läheks seda küsimust soovitavalt lahendada, siis oleks teostatud suur osa sotsiaalpoliitilisest programmist üldse. Kuid hoolimata neist seisukohtadest ja arvamistest ei ole seni siiski ka kultuuriliselt ja majanduslikult kõrgemal astmel seisvate ja tugevate rahvaste juures seda küsimust soovitavalt lahendada suudetud.

Meie asume olukorras, kus meil seni suuremaid võimalusi ei olnud selle küsimuse põhjalikule lahendamisele asuda. Ei saa keegi tõendama tulla, et kõnealoleva seaduseparagrahviga seda küsimust oleks tahetud nüüd süstemaatiliselt lahendada hakata. Kui keegi seda arvab ja mõtleb, siis on see põhjalik eksitus. Siin on tegemist sellega, et on tahetud ühele osale kodanikkudest, kelle palga- ja tasudeseadus täna kõne all, korteriküsimuse reguleerimisel seaduseandlikul teel teatud määral kaasa aidata. See on enesest väga sümpaatlik põhimõte, mis selles seaduseparagrahvis väljendust on leidnud. Kuid see sümpaatlik põhimõte on leidnud sarnase väljendusevormi, mis niisugusl kujul, nagu ta vastu võetud, võib tekitada palju arusaamatusi ja ülesamatuid raskusi. Sest on ju selge igapähele, et 1. aprillist alates ei suuda riik ega omavalitsus õpetajaile natuuras kortereid ühes valgustuse ja priiküttega anda. Selle tagajärjel, et seda ei suudeta teostada, võivad tekkida asjaomaste ringkondadega asjatult arusaamatused, sekeldused ja isegi kohtuprotsessid.

Arusaadav, et Riigikogu, kes selle paragrahvi vastu võttis, ei ole soovinud, et seadus sarnaseid nähtusi esile kutsuks. Veel vähem soovitam oleks see Vabariigi Valitsusele.

Seda kõike silmas pidades leidis Vabariigi Valitsus, et ei ole soovitav, et see paragrahv sarnasel kujul, nagu ta vastu võetud, maksmata jääks, ja siin peaks leidma tee, et korteriküsimust õpetajaskonnale soovitud sihile lahendada ja teiselt poolt ei paneks raskesse seisukorda ei riiki ega omavalitsusi.

Siin oleks kaks lahendamisevõimalust. Esimene lahendamisevõimalus oleks, et pandaks maksmata vahekorrad, mis tegelikult on võimalikud ja mis ei tekita raskusi, see tähendab, võetakse vastu sarnane muudatus, et pannakse maksmata § 29 II lugemisel vastuvõetud kujul. Teine lahendamisevõimalus oleks, et jääks maksmata põhimõte, mis vastu võetud väljakuulutatud seaduses, kuid oleks ette nähtud, kuidas toimida sarnasel korral, kui ei ole võimalik kõigile õpetajaile korterit anda natuuras.

Vabariigi Valitsus, neid võimalusi kaaludes, on asunud seisukohale, et ka see teine seisukoht enesest ülesaamatuid raskusi omavalitsustele ei võiks tekitada. Rahaasjanduse komisjonis on vastuvõtmist leidnud esimene seisukoht, kuid et praegune palgaseadus on ajutine ja et haridusministeerium on asunud uue seaduse väljatöötamisele, millega loodab esineda sügisel, siis sellest seisukohast välja minnes ei pidanud rahaasjanduse komisjon tarvilikuks asuda teisele seisukohale.

Kuid teisest küljest on selge, kui lahendatakse küsimus selles ulatuses, nagu see Vabariigi Valitsuses kaalumisel olnud, nimelt et jäetakse maksmata põhimõte iseenesest, et õigus on korterit natuuras saada, kuid selle lisandusega, et neil juhustel, kui ei ole võimalik korterit anda, siis vastav lisatasu maksetakse, siis arvab Vabariigi Valitsus, et õigem oleks seda ilusat põhimõtet mitte täielikult maha matta, vaid jätta seadusesse püsima ja näidata teed sellest ülesaamiseks ja kokkulepete sõlmimiseks.

Peaks oletama, et omavalitsused, arvesse võttes kõiki eelpooltähendatud seisukohti, ise kokkuleppede leiavad õpetajaskonnaga ja küsimuse tegelikult nii lahendavad, et ühel või teisel poolel raskusi ei tuleks.

Seda silmas pidades teen seaduse II lugemisel ettepaneku, mis need paragrahvid vastaval kujul maksmata paneks.

O. Gustavson (stp): Tahtsin tähelepanu juhtida ühele asjaolule. Kui Riigikogu vastu võtab käesoleva seaduseelnõu, siis koormab ta kindlasti oma hinge ühe eksimusega parlamentliku töö korraldamise vastu. Kardan, seda eksimust kasutatakse tulevikus kui etteheidet, et meie korralikult ei töötavat. Härra Päts arvustas oma eelarvekõnes väga tera-

valt meie parlamendi tööd, leides, et seadusi liig tihti muudetakse. Nüüd loome jällegi ühe uue pentsiku pretsedendi. Teatavasti on Avalikkude õppeasutuste ja õigustega erakoolide õppejõudude tasude seadus välja kuulutatud Riigi Teatajas, aga maksmata hakkab ta alles 1. aprillil. Teiste sõnadega — meie muudame Riigikogus seadust, mis veel ei olegi maksmata hakanud. (Riigivanem J. Tõnisson: Mis sest?) Härra Riigivanem ütleb küll, mis seal siis on, see on ükskõik, millal seadust muudame. Ma arvan siiski, see ei ole ükskõik, sest meie saame muuta ainult seda, mis olemas. Oletame, et meie redigeerime käesoleva seaduseelnõu nii: käesoleva seaduse maksmata hakkamisega kaotavad maksvuse need ja need paragrahvid. Ma küsin, kas saab seda kaotada, mida olemas ei ole? (Riigivanem J. Tõnisson: Seadus on juba välja kuulutatud!) Ja, härra Tõnisson, ma arvan, nende asjade üle ei maksa vaielda. Teil kui vanal juristil peaks see teada olema. (Haridusminister A. Mõttus: Siin on enne ka pretsedent olnud!) Õeldakse, meil olla sarnaselt pretsedentide ennegi olnud. Kas maksab ka niisugune pretsedent, et kui Riigikogu juhatus jätab mõne seaduse välja kuulutamata, siis võib ta ka edaspidi seda teha? Meeleolu paistab küll sarnane olema, et käesolev seaduseelnõu vastu võetakse, aga kahtlemata luuakse sellega üks halb pretsedent meie seadusandlikus töös. Ma kardan, teatavad ringkonnad ei jäta seda pretsedenti kasutamata, et riivata meie parlamenti.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

9. Lennuvarus- Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. tuse muretsemise ja krediidi Oja.** (Pealkiri.) **määramise seadus — III lugemisel.** **H. Martinson** (tp): (Tekst III Rk. 5. istungj. pr. pr. lisades, vaata sisukord.)

Mind paneb tõesti imestama asjaolu, et sarnase laiaulatusliku seaduseelnõu juures, nagu seda praegune on, keegi sõna ei võta, sellega läheb täide sõna, mis ma viimane kord ütlesin, et

sääski kurnatakse ja kaameleid neelatakse tervelt alla.

Praegu käesolev seaduseelnõu on jälle üks neistsinastest, mis kõik meie ilusad sõnad kokkuhoidmisest ja rahva maksukoorma kergendamisest tühjaks jutuks muudab, mida keegi ei usu, sest teod näitavad ja räägivad koguni teist keelt, kui valimiste eel ja valituse deklaratsioonides lubatud. Meie maksu-

koorma raskuse üle kurdab igaüks, nii tööstur kui tööline, nii rikas kui ka vane; aga julge käega asjasse parandust tuua ja sealtkohast väljaminekida kärpida, kus see tõesti kärpida annab, seda ei juljeta.

Eelarve-vaidluste ajal toodi siin ette, et meie riigikaitse kulude teiste kuludega võrreldes sarnase suure protsendiarvu välja teevad, nagu õige vähestes vanemates ja suuremates riikides. Kui meie veel oma rahvaarvu vähestust arvesse võtame, siis näeme, et riigikaitse kulused iga hinge peale, imevad lapsed ja surevad raugad juurde arvates, tuleb ümmarguselt umbes 2.000 marka. See on suurem, kui üheski teises jõukamas riigis, ja lasub — rahva kehvast arvesse võttes — kahekordse raskusena rahva turjal. Meie riigikaitse kulud on järjekindlalt iga aasta tõusnud. Uue vastu võetud eelarve järgi näitab see vähenemist, aga kui võtame juurde ka erakorralised kulud, siis näeme, et ikkagi on riigikaitse kulud tõusnud. Sellest ei ole küllalt, mis eelarvesse võetud on. Praeguse seaduseelnõu järgi, kui ta seaduseks saab, — ja ma olen kindel, et see seaduseks saab kõigist minu vasturääkimistest hoolimata — tõuseb riigikaitse kulu 50 marga võrra iga inimese pealt. Ja seda sel ajajärgul, kus igalpool sõjavägede vähendamise ja sõdade kaotamise räägitakse. On arusaadav, kui suurriigid mõõka kõlistavad ja üksteist väevähendamise asjas ninapidi püüavad vedada. Nende kohta võib kõlvata ütetus: „Kui rahu tahad — valmista ennast sõja vastu.“ Nemat katsuvad vastasele võistlejale oma toore jõu läbi hirmu peale ajada ja neil võib see ka korda minna; aga et ka meie seda teha püüame, see on ekslik — meid ometi keegi ei kardata ega meie ees hirmu ei tunne. Olgu meil ka kümmetuhat, kakskümmendtuhat või ka sadatuhat sõdurit, ikkagi on see mõne suurriigi kõrval käputäis, millega õieti ei arvestata. Ei kaitse meid haritud ilma moraal ega meie oma sõjaline jõud; kui mõnel suurriigil seda vaja, siis pühitakse meid kerge vaevaga eest ära. Selleks on meil suurest ilmasõjast Belgia kõige paremaks näiteks. Oli Saksa riigil sõda vaja, siis polnud juttu ei õigusest ega moraalist, isegi leping õeldi „tühine paberilipakas“ olevat. Mis meid siiski kaitseb ja mille varal meie iseseisvus püsida võib, see on meie õnnelik geograafiline seisukord ja suurriikide kadetus, mis meid otsekohe kellegi teise saagiks ei taha lasta langeda. Ütlen veel kord: sõjalise jõuga meie ise ennast kaitsta ei jõua, kui keegi suurriik meid tõesti vallutada tahab. Ja kes meid siis vallutada tahab? Kas Soome või Läti, Rootsi, Leedu või Poola? Seda ometi keegi ei mõtle. Saksamaad takistab omajagu teiste riikide

vahelolu. Järele jääks veel ainult Nõukogude Venemaa. (Aruandja B. Oja: Mis temagi meist tahab?) Oleme meie nii vahvad ja puhume ennast nii täis kui tahes, selle vastu meie ikka ei saa ja see meie sõjaväe ees hirmu ei tunne, kui ta meile sõjaga tahab kaela langeda.

Et seda kord on võidud, see oli tingitud teistest asjaoludest. Venemaa oli sel ajal igalt poolt sisse piiratud teistest vaenulikkudest sõjavägedest, ta oma sõjavägi vähe distsiplineeritud ja halvasti varustatud j.n.e. Nüüd on ka sealpool olud sootu teiseks muutunud. Aga vaevalt usutav, et sealtpoolt avalikult sõda tahetakse alata, selleks on nende oma kodused asjad nii sassis ja meeled pingule kistud, et nad välissõja peale mõeldagi ei julge.

Kõige suurem kartus võiks meie riigimeestel olla vast kommunismitondi eest. See on aga sarnane vaenlane, nagu seitsmepealine madu — löö tal üks pea ära, kaks kasvavad asemele. Selle vaenlase vastu ei saa sõjariistadega võidelda, ega aita seal lennuväe suurendamine kas või kaks korda nii suureks, kui see praeguse seaduseelnõu järgi on kavatsitud. Selle vaenlase vastu saab kõige paremate tagajärgedega võidelda ainult tööliste elujärje parandamisega. Kui Vabariigi Valitsus seda vaenlast tahab võita hirmu abil, siis võib julgesti öelda, ilma et pruugiks olla prohvet, et Vabariigi Valitsuse käsi selles võitluses paremini ei käi, kui vaaraol piiblis, kes omal ajal Israeli lapsi tahtis raske tööga ja rõhumisega hävitada. Sellest ei tulnud ometi midagi välja, sest mida rohkem neid vaevati, seda rohkem neid sai. Kui iga aasta vähemalt veerand sellest, mis sõjavarustuse muretsemiseks tarvitatakse, ülesehitava töö peale välja antaks, siis oleks meie riik palju enam kaitstud ja kindlustatud, kui seda sadade lennukite abil teha suudetakse. Sellepärast ei saa meie käesoleva seaduseelnõuga nõutud krediidi poolt olla.

Aruandja B. Oja (lõpusõna): Rkl. Martinson tähendas, et eelnõu on vähe kaalutud, põhjendades sellele, et Riigikogus eelnõu kohta sõna ei ole võetud. Pean tähendama, et seaduseelnõu on eriti põhjalikult läbi kaalutud riigikaitse komisjonis, kus ta otstarbekohaseks tunnustati.

Mis puutub sellesse etteheitesse, et siin ei olla mingisuguse kokkuhoidmisega tegemist ja sõjaministeeriumi eelarve suurened, siis pean tähendama, et sõjaministeeriumi eelarve käesoleval aastal suurenenud ei ole, vaid vähenenud. Käesolev seaduseelnõu mingisuguse sõjaväe suurendamisega tegemist ei tee, vaid sellega on ette nähtud teatud ümberkorraldused, mis riigi eelarvet põrmugi rohkem ei koorma, kui senine kord seda on nõudnud.

Juhataja **R. Penno**: Asun pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

(§ 1.)

Aruandja **B. Oja**: Teen ettepaneku, § 1 redaktsiooniliste parandustega järgmiselt vastu võtta: „§ 1. Sõjamineeriumile lubatakse erakorraliselt muretseda lennuvarustust 5.000.000 krooni väärtuses.“

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

(§ 2.)

Aruandja **B. Oja**: Teen ettepaneku, § 2. algus redaktsiooniliste parandustega järgmiselt vastu võtta: „§ 2. Kulude katteks tarvilik krediit sõjamineeriumi erakorralistes eelarvetes võetakse üles: — 1928./29. aastal 500.000 krooni...“ j.n.e.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 ühes aruandja redaktsiooniliste parandustega vastu võetud.

(Hääletatakse.) Poolt on 42 häält, vastu 20 häält, seega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

10. Pikalaenu panga võlakirjade eest vastutamise seadus — II lügemisel. (Tekst III Rk. 5. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman**.

Pealkiri ja § 1 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(§ 2.)

A. Oinas (stp): Et pikalaenu panga pantlehed saaksid samad õigused, millised on maapanga pantlehtedel, selle vastu ei saa vaielda. Kuid minu arusaamise järgi on tingimata tarvilik, et enne, kui valitsus deposiitsummad välja jagab üksikuteks otstarveteks, peaks ta sellest informeerima vähemalt rahaasjanduse komisjoni. Deposiitsummade paigutamise kava on valitsuse poolt kinnitatud, seal on sajad miljonid, ilma et sellest sõnagi oleks rahaasjanduse komisjonile lausunud. Kuid see ei ole üksi valitsuse küsimus, ei ole tehniline ega administratiiv-küsimus, kuhu tähendatud sadandeid miljoneid paigutada, vaid see on teatav rahaliste võimete kasutamise küsimus, millise otsustamine peaks sündima kontaktis rahvaesindusega. On õigem, et valitsus oma õigust kasutab kontakti pidades vähemalt rahaasjanduse komisjoniga, et seal Riigikogu rühmade ja Riigikogu liikmete arvamist ära kuulata.

Mina ei tee seaduseelnõus parandust, kuid pean avaldama meie rühma seisukoha, et kodune summade jaotamine ainult valitsuse seinte vahel õige ei ole. Valitsus peaks analoogilistel juhtudel informeerima rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

11. Põllumajanduslikkude koolide õppejõudude tasude seadus — II lügemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Loosalu**.

Pealkiri võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Põllumajanduslikkude koolide õppejõudude tasude seadus.

Aruandja **J. Loosalu** (loeb):

§ 1. Palga saamises jagunevad põllumajanduslikkude koolide õppejõud kolme haridusjärku:

a) I järku kuuluvad: kodu- ja välismaa ülikoolide ning teiste kõrgemate õppeasutuste lõpetajad; kõrgemate õppeasutuste kursuse läbikuulanud isikud, õpetajate instituutide lõpetajad; Tartu ülikooli juures korraldatud keskkooli õpetajate asetäitjate ettevalmistamise kursuste lõpetajad, mitte alla 2 aastat kestvate eriainetate kursuste lõpetajad keskkooli või õpetajate ning vaimuliku seimnari eelharidusega; veneaegsed keelte ülemõpetajad; eriainetate õpetajad sellekohase kutsetunnistusega ja vähemalt üldharidusliku keskkooli või õpetajate ning vaimuliku seminari eelharidusega; merekoolide õpetajad kaugesõidu kapteni eksamiga, kellel keskkooli või keskkoolile vastava kutsekooli eelharidus või merekooli õpetaja kutse; 1919. a. 28. augusti õpetajate palgaseaduse § 3. märkus II põhjal — I ja II järku tõstetud õpetajad.

b) II järku kuuluvad: õpetajate ning vaimuliku seminari lõpetajad; üld- ja kutseliste keskkoolide lõpetajad; eriõppeainete õpetajad sellekohase kutsetunnistusega, aga vähem kui keskkooli või õpetajate seminari eelharidusega; kreis-, kodu- ja algkooli õpetaja kutse omandanud isikud; merekoolide õpetajad kaugesõidu kapteni eksamiga, aga vähem kui keskkooli eelharidusega; 1919. aastal 28. augustil palgaseaduse § 3. märkus II põhjal III järku tõstetud õpetajad.

c) III järku kuuluvad kõik teised õpetajad, kes nende hariduse järgi I või II järku ei kuulu.

Selles paragrahvis tähendamata haridusega õpetajate liigitamine kuulub põllutöömisteeriumile.

J. Loosalu (as): Teen ettepaneku, § 1. veidi teistsugusel kujul vastu võtta, kui seda on komisjoni ettepanek. Need parandused, mis ma § 1. teen, võivad olla vaieldavad; ühed leiavad nad redaktsioonilist, teised — sisulist laadi olema. Kõike seda arvesse võttes teen ettepaneku, § 1 vastu võtta järgmiselt:

„§ 1. Palgasaamise suhtes jagunevad põllumajandusliikude koolide õppejõud kolme haridusjärku:

1) I järku kuuluvad: kodu- ja välismaa ülikoolide ning teiste kõrgemate õppeasutuste lõpetajad; kõrgemate õppeasutuste kursuse läbikuulunud isikud, õpetajate instituutide lõpetajad; Tartu ülikooli juures korraldatud keskkooli õpetajate asemikkude ettevalmistamise kursuste lõpetajad, mitte alla 2 aastat kestvate eriainetes kursuste lõpetajad keskkooli või õpetajate või vaimuliku seminari eelharidusega; veneaegsed keelte ülemõpetajad; eriainetes õpetajad sellekohase kutsetunnistusega ja vähemalt üldharidusliku keskkooli või õpetajate või vaimuliku seminari eelharidusega; merekoolide õpetajad kaugesõidukapteni eksamiga, kellel keskkooli või keskkoolile vastava kutsekooli eelharidus või merekooli õpetaja kutse; õpetajate palgamääruse (R.T. nr. 60 — 1919) § 3. märkus 2. põhjal — I ja II järku tõstetud õpetajad.

2) II järku kuuluvad õpetajate ning vaimuliku seminari lõpetajad; üld- ja kutseliste keskkoolide lõpetajad; eriõppeainetes õpetajad sellekohase kutsetunnistusega, aga vähem kui keskkooli või õpetajate seminari eelharidusega; kreis-, kodu- ja algkooli õpetaja kutse omandanud isikud; merekoolide õpetajad kaugesõidu-

kapteni eksamiga, aga vähem kui keskkooli eelharidusega; õpetajate palgamääruse § 3. märkus 2. põhjal III järku tõstetud õpetajad.

3) III järku kuuluvad kõik teised õpetajad, kes nende hariduse järgi ei kuulu I või II järku.

Selles paragrahvis tähendamata haridusega õpetajate liigitamine kuulub põllutööministeeriumile.“

Muudatused selles paragrahvis, võrreldes komisjoni ettepanekuga, oleksid eeskätt selles, et teise löike kuuendas ja üheksandas reas pärast sõnu „keskkooli või õpetajate“ järele võtta „ning“ asemele „või“, sest muidu võiks mõista, nagu peaks peale õpetajate seminari hariduse olema veel vaimuliku seminari haridus. Et seda ära hoida, selleks on mõeldud see parandus.

Samasuguse paranduse panen ette vastu võtta kolmanda löike esimeses reas.

Peale selle panen ette, teise löike kaheteistkümnendas reas „õpetajate palgaseaduse“ asemele võtta „Õpetajate palgamääruse“.

Teised parandused on vähemaulatlikud ja sellepärast ei tarvita selgitamist.

Juhataja **R. Penno**: Häälendamisele tuleb § 1 rkl. Loosalu poolt esitatud kujul. (Hääldatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

§ 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 2. Põllumajandusliikude koolide õppejõud saavad palka riigiteenijatega ühtlaselt järgmiste astmete ja tabelites 1. ja 2. näidatud normide järgi:

IV aste 280 krooni	IX aste 185 krooni	XIV aste 120 krooni
V „ 260 „	X „ 170 „	XV „ 110 „
VI „ 240 „	XI „ 155 „	XVI „ 100 „
VII „ 220 „	XII „ 140 „	XVII „ 90 „
VIII „ 200 „	XIII „ 130 „	XVIII „ 80 „
		XIX „ 75 „

Tabel 1.

Õppetöö praktika.	J U H A T A J A.						
	I j ä r k.			II j ä r k.		III j ä r k.	
	a.	b.	c.	Palk kuus krooni.		Palk kuus krooni.	
Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.
12 a. praktika	VI 240	VIII 200	IX 185	XI 155	XV 110		
9 a. „	VII 220	IX 185	X 170	XII 140	XVI 100		
6 a. „	VIII 200	X 170	XI 155	XIII 130	XVII 90		
3 a. „	IX 185	XI 155	XII 140	XIV 120	XVIII 80		
Vähem kui 3 a. praktika	X 170	XII 140	XIII 130	XV 110	XIX 75		

Tabel 2.

Õppetöö praktika.	Õ P E T A J A.									
	I j ä r k.						II j ä r k.		III j ä r k.	
	a.		b.		c.		Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.
	Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.	Aste.	Palk kuus krooni.				
12 a. praktika	VIII	200	IX	185	XI	155	XII	140	XV	110
9 a. „	IX	185	X	170	XII	140	XIII	130	XVI	100
6 a. „	X	170	XI	155	XIII	130	XIV	120	XVII	90
3 a. „	XI	155	XII	140	XIV	120	XV	110	XVIII	80
Vähem kui 3 a. praktika	XII	140	XIII	130	XV	110	XVI	100	XIX	75

I haridusjärku kuuluvad õpetajad või juhatajad, kes lõpetanud kodu- või välismaa ülikooli või mõne teise kõrgema õppeasutuse, mille kursus kestab vähemalt 3 aastat, kui nad on omandanud koolile vastava õpetaja kutse või põllutöoministeeriumilt eduka õppetegevuse puhul selle vääriliseks tunnistatud, saavad palka tabelites 1. ja 2. näidatud astmete ja normide järele I-a järgus; puudub neil aga koolile vastav õpetaja kutse ega pole põllutöoministeeriumi poolt kutsega õpetaja vääriliseks tunnistatud, saavad nad palka I-b järgus; kõik teised I järku kuuluvad õpetajad või juhatajad saavad palka I-c järgus.

Juhataja põllutöö keskkoolis saab palka ühe astme võrra kõrgemalt tabelis 1. näidatud normist.

Juhataja abi saab palka ühe astme võtta kõrgemalt tabelis 2. näidatud normist.

Juhataja ja õpetajad kodumajanduskoolis, kuhu võetakse vastu keskkooli haridusega naisterahvaid, saavad palka ühe astme võrra kõrgemalt tabelites 1. ja 2. näidatud normidest.

Teenistusaja arvesse võetakse eriainetate õpetajatel, peale koolitöö praktika, ka veel nende endine tegevus agronoomia või vastaval erialal, kooli õppenõukogu ettepanekul ja põllutöoministeeriumi kinnitusel.

Aruandja J. Loosalu (loeb):

§ 3. Koolide juhatajad ning õppejõud, kellel vähemalt 50% normaal tundide arvust nädalas, saavad kooli ülevalpidajalt tasuta vastava korteri ning kokkuleppe hindadega kütte, valgustuse ja kooli majapidamisest toiduaineid; kodumajanduskoolides saavad õppekõõgi juhatajad kooli ülevalpidajalt tasuta ülevalpidamise õppekõõgist.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata): Austatud Riigikogu liikmed! Ma teen § 3-da juures järgmised

parandus-ettepanekud: 1) 3. reas sõna „kokkuleppe“ asemele võtta „kohaliku turu“ ja 2) 4. reas sõna „toiduaineid“ järele võtta sõnad „kui neid müügiks jätkub“.

§ 3-as kujuneks siis järgmiselt: „Koolide juhatajad ning õppejõud, kellel vähemalt 50% normaal tundide arvust nädalas saavad kooli ülevalpidajalt tasuta vastava korteri ning kohaliku turu hindadega kütte, valgustuse ja kooli majapidamisest toiduaineid, kui neid müügiks jätkub; kodumajanduskoolides saavad õppekõõgi juhatajad kooli ülevalpidajalt tasuta ülevalpidamise õppekõõgist.“

Ettepanekut põhjendan järgmiselt: sõna „kokkuleppe“ ei ole küllalt selge, sest ei ole kindlasti öeldud, missugune kokkulepe olemas on, sest kokkuleppe põhjal võivad mõnel pool väga madalad hinnad olla, nagu seda tegelikus elus mõne kooli majapidamise arves näha on. Kui on aga nimetatud kohalikud turuhinnad, siis võivad revisjoni komisjon ja ka riigikontroll revideerida, kas arved on korras.

Teiseks on need sõnad sellepärast tarvili- kud, et ei ole kindlasti öeldud, kuidas kooli- õpetajaid rahuldada tuleb. Seaduse mõiste on niisugune, et kooli majapidamine on kohus- tatud kooliõpetajaile kõike toite andma. On hea, kui toiduaineid saab õpetajaile müüa, aga võivad niisugused juhtumised ette tulla, kus toiduaineid ei ole, ja õpetajad, kes seaduse järgi on õigustatud toiduaineid saama, võivad nõuda, et toiduaineid neile kohale tuuakse. Sel puhul võib raskusi tulla kooli ülalpidajal, olgu see riigi- või eraorganisatsioon. Sellepärast on soovitatav see täiendus juurde võtta — toidu- aineid sel korral, kui neid müügiks jätkub.

Aruandja J. Loosalu (lõpusõna): Selle parandus-ettepaneku kohta peab tähendama, et käesolev paragrahv oli rahaasjanduse komis- jonis laiemalt arutamisel. Neist mõttevahetustist selgus, et selles paragrahvis ei ole öeldud, et

kool oleks kohustatud niisuguste toiduainetega varustama, milliseid ei ole majapidamisel omast käest anda. Teiseks võeti arvesse seda, et kokkuleppe hind on sama mis turuhind, nii et sel tegelikult vahet ei ole. Selle tõttu asus rahaasjanduse komisjon seisukohale, käesolev paragrahv sel kujul vastu võtta, nagu ta on esitatud.

Juhataja R. Penno: Rkl. Vain on palunud rkl. Tonkman'i parandus-ettepaneku üksikud osad lahus hääletada. Hääletamisele tuleb rkl. Tonkman'i parandus-ettepaneku esimene osa — võtta § 3. kolmandas reas sõna „kokkuleppe“ asemele „kohaliku turu“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepaneku esimene osa vastu võetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Tonkman'i parandus-ettepaneku teine osa, — võtta § 3. neljandas reas sõna „toiduaineid“ järele „kui neid müügi jätkub“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun § 3. hääletamisele ühes parandustega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 3 vastu võetud.

§ 4 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 4. Kui mõne õppejõu palk normaalarvu tundide eest käesoleva seaduse järgi väheneb võrreldes selle palgaga, mis ta sai tundide normaalarvu juures § 16. nimetatud seaduste järgi, siis maksetakse talle palka normaalarvu tundide eest endises suuruses edasi niikaua, kui ta jääb samale kohale; lisatunnid arvestatakse aga käesoleva seaduse normide järgi.

Aruandja J. Loosalu (loeb):

§ 5. Kõigile Petserimaal ja Narvatagustes valdades asuvates põllumajanduslikkudes koolides Eesti keeles töötavatele õppejõududele maksetakse riigi poolt palgalisa 10% üldisest palganormist.

J. Loosalu (as): Teen ettepaneku, § 5. teises reas võtta sõna „Eesti“ asemele „riigi“.

Juhataja R. Penno: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Asun § 5. hääletamisele ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 5 vastu võetud.

Aruandja J. Loosalu (loeb):

§ 6. Koolide õppejõudude nädalatundide arv, mille eest § 2 tabelis näidatud tasu maksetakse, on 25 normaaltundi. Koolides, kus õpetegevus kooli juures kestab vähemalt 42 õppenädalat aastas, on õppejõudude nädalatundide normaalarv 20, kusjuures normaaltunniks loetakse ühe teoreetilise üldharidusliku õppetunni andmine. Alla või üle selle normaalarvu tundide andmise korral maksetakse õpetajatele kuus iga nädalatunni eest vähem või rohkem $\frac{1}{25}$ või $\frac{1}{20}$ osa nende vastava astme § 2. tähendatud õpetaja palgast. Õppejõudude palgatasu arvestamisel loetakse põllumajanduslike erioppeainete kaks tundi kolme, üks õppepraktika tund ühe ja üks tund õpilaste tööpraktika juhatamist veerand normaaltunni väärtisega.

Õppeainete liigitamine eri- ja üldaineteks, tundide liigitamine teoreetiliseks ja õppepraktika ning tegelikkudeks tundideks kuulub põllutööstusministeeriumile. Lisatundide ülemäär, mis koolijuhatajale, tema abile ja õpetajatele koolis anda lubatud, ja mille eest nende palka makstakse, määrab kindlaks põllutööstusminister.

J. Loosalu (as): § 6. juures teen ettepaneku, paragrahvi algus võtta järgmiselt: „Koolide õppejõudude nädalatundide arv, mille eest makstakse § 2. tabelis nr. 2 näidatud tasu, on 25 normaaltundi...“

See parandus seisab selles, et on näidatud tabel nr. 2 peale.

Siis teiseks panen ette, § 6. 8. rida muuta järgmiseks: „...osa § 2. tähendatud vastavast õpetaja palgast“. (Chr. Kaarna, tõer: Kas see on redaktsiooniline või sisuline parandus?) Siin tulevad mitmed sõnad välja jätta ja sellepärast arvati, et see on sisuline parandus. (Chr. Kaarna, tõer: Kas see on redaktsiooni komisjoni poolt soovitatud? — Riigivanem J. Tõnisson: Kas ta oluliselt muudab?) Jah, see on redaktsiooni komisjoni poolt soovitatud ja oluliselt ei muuda midagi. (Põllutööstusminister O. Köster: Kas teeb ainult täpsemaks?) Jah, teeb täpsemaks.

Juhataja R. Penno: Kas aruandja ühineb ettepanekutega?

Aruandja J. Loosalu: Ühinen. (K. Tonkman, põl: Ei saa ühineda oma ettepanekuga. Aruandja Loosalu ühineb rkl. Loosalu ettepanekuga.)

Juhataja R. Penno: Panen § 6. ühes parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.)

Nähtava enamusega on § 6 ühes parandustega vastu võetud.

§ 7 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 7. Nädalatundide arv, mille eest koolijuhataja ja tema abi täie palga saavad, on õpetaja normaaltundide arvust vähem 5 normaaltunni võrra juhatajal ja 2 normaaltunni võrra juhataja abil iga juhataja oleva klassikomplekti kohta, kuid mitte vähem kui 8 normaaltundi. Üle normi antud tundide eest saavad kooli juhataja ning juhataja abi tasu sel määral, kui palju nemad peaksid saama õpetajana nende tundide eest

Aruandja **J. Loosalu** (loeb):

§ 8. Põllumajanduslikkude koolide õppejõud on kohustatud peale §§ 6. ja 7. tähendatud õppetundide ilma erilise tasuta oma peale võtma tarvilikud õppe- ja kasvatustegevusega ühendusesolevad tööd, nagu: korrapidamine koolis, õpilaste järelevalve, klassi juhatamine, klassi raamatukogu hoidmine ja raamatute väljaandmine, kirjalikud tööd, füüsiliste ja keemiliste katsete ettevalmistamine, õppesiseseadete ja -vahendite hoidmine. Peale selle on õppejõud kohustatud töötama kooli õppetööst vabal ajal ühiskondliku agronoomia alal ja teostama õpilaste järelevalvet ning nende juhtimist tööpraktikal harjutuskohtadel või õpilaste kodutalus põllutöoministeeriumi määruste järele.

Kooli talumajapidamise juhtimine kuulub koolijuhataja ja internaadiga ühendusesolevad tööd kuuluvad kooli õppejõudude ülesannete hulka, kuid nende tööde eest on juhatajal ja õpetajatel õigus saada eritasu kooli ülalpidajalt, viimase poolt kindlaksmääratud ja põllutöoministeeriumi poolt kinnitatud normide järele.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata): Austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, § 8. teine lõige võtta järgmiselt: „Kooli talumajapidamise juhtimise võib kooli ülevalpidaja tarbekorral panna koolijuhataja peale. Internaadiga ühendusesolevad tööd kuuluvad kooli õppejõudude ülesannete hulka. Koolijuhatajal ja õpetajatel on õigus nende tööde eest eritasu saada kooli ülevalpidajalt, viimase poolt kindlaksmääratud ja põllutöoministeeriumi poolt kinnitatud normide järgi.“

Oma ettepanekut põhjendan järgmiselt: Rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud seaduseelnõus on ette nähtud, et kooli talumajapidamise juhtimine antakse koolijuhataja hoo-

leks, kuid sagedasti ei saa koolijuhataja talumajapidamise juhataja olla. On muidugi ka neid kohti, kus kooli talumajapidamine on juhataja käes ja ta sellega väga hästi hakkama saab. Tuleks võimalus anda kooli ülalpidajale, et ta tarbekorral võib talumajapidamise ülesandeid koolijuhataja peale panna, kui seda aga tarvis ei ole, siis ka teiste isikute peale panna.

Minu ettepanek muudab ainult § 8. teise lõike esimest poolt, kus kooli talumajapidamisest jutt, kuna teine pool muutmata jääb. I lugemisel põhjendasin pikemalt selle ettepaneku vajadust, sellepärast nüüd selle juures pikemalt ei peatu.

Th. Pool (töer): Tahtsin härra Tonkman'i ettepaneku vastu vaielda. Võib ju küll seda ette tuua, et koolijuhataja ei saa igakord toime kooli talumajapidamise valitsemisega. Kuid ma tahan küsimuse üles tõsta, kuidas sarnane koolijuhataja saab toime kooliõpetusega? (Vahelhüüe keskelt!) Seadus ei nõua seda, et ta peab tegelik valitseja olema. Kui niisugune koolijuhataja on, kes majapidamise nurja ajab, siis tuleb ta kõrvaldada ja tema asemele teine panna, kes sellega toime saab. Kui meil öeldakse, et koolijuhataja ei saa kooli talumajapidamisega toime, siis ei tohi tema kätte ka kooli üsaldada. Ta tuleb lahti lasta ja teine ametisse panna. Ei saa öelda, kui inimesel talumajapidamisest aimugi ei ole, et ta teisi õpetada võiks. Härra Tonkman'i ettepanek sünnitab tegelikult hulga raskusi. Tegelikult on igas põllumajanduskoolis abivalitseja ja koolijuhataja kätte jääb ainult ülemvalitsus. Kui need lahutada, siis tekib sisuliselt raskusi majapidamise korraldamise alal. Kool vajab õppeabinõuna majapidamist. Siin võivad sekeldused tulla juhataja ja valitseja vahel. Neid asjata hõõrumisi, mida sugugi vaja ei ole, kõrvaldaks see paragrahv valitsuse poolt esitatud kujul.

J. Vain (stp): Kõrvalt kuulates on väga selgesti arusaadav, et ei saa olla üheski koolis sarnane kord, et majanduse juhataja võiks olla rippumata koolijuhatajast. Kool on üksus, ja ta majanduse ja õppeosa kokkukõlastamiseks peab koolijuhatajal täielik õigus olema. Seda küsimust ära otsustada, kas koolijuhataja peab ise majapidamist juhatama, või teeb seda teine, ei tarvitse seaduses. Küsimus oleneb sellest, missuguse ala peale üks või teine kooli õppejõududest eriti spetsialiseerunud. Ei saa võtta, et keemia alal spetsialiseerunud õppejõud peaks juhatama, kuidas masinatega ümber käia. Küsimus võiks jääda täiesti kooli enese otsustada, meie ei tarvitse mingisuguseid erakorralisi nõudmisi üles seada.

K. Tonkman (põl) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahtsin rkl. härra Pooli väidete peale vastata. Kuidas meil raskusi on kooli majapidamises, ja need kooli majapidamise raskused on väga sagedasti rippuvad olnud koolijuhatajast. Ma ei taha siin üksikasju ette tuua. Kui aga seaduses tahetakse kindlaks fikseerida, et koolijuhataja peab tingimata majapidamise juhataja olema, siis ei saa lootust olla, et kooli ülalpidaja saaks teistmoodi kooli majapidamist juhtida, kui ta peab selle koolijuhataja kätte andma. Kuid see tegelikult osutub raskeks. Kui on vahet tehjad ja kui on tarvis majapidamise juhataja ja koolijuhataja vahel vahet teha, siis ei tee see raskusi. Minu poolt ettepanud parandus ei keela, et seda ei või teha, aga ta annab võimaluse, et võib nii ja teisiti teha. Tuleb ette, et on väga hea koolijuhataja ja koolimees, aga majapidamise juhtimisega ei saa ta tarbekorral hakkama, sest mõned majapidamised on suurel ja isearalikul ja nende juhtimine on raske. Sellepärast ei võiks põllutöökoolile sundusi teha, vaid ta tohtigu oma asju nii ajada, kuidas see tarvilik.

B. Oja (töer): Põllumeeste kogude rühma ettepanekul võeti vastu Riigikogus vooviavaldus, et põllutöökoolid ette valmistaksid rohkem praktiliste teadmistega inimesi. Selge on, et siis kooli majapidamine peab olema praktiline ettevalmistus õppijaile, kes sealt välja tulevad. Ma ei tahaks enesele ette kujutada seisukorda, et ühes koolis saaks olla üks majapidamise ja teine koolijuhataja. Kui lugu nõnda on, nagu härra Tonkman tähendas, et üksikud koolijuhatajad ei seisa selles kõrguses, et nad võiksid koolide majapidamist juhtida ja majapidamist õppijaile õpetada, siis arvan ma, et härra Pooli väide õige on, et niisugust koolijuhatajat ei saa pidada kooli juhtimisel, vaid sinna valitagu teine, kes oma ülesannete kõrgusel seisab.

K. Tonkman (põl) (fakt. märk.) (Kõneleja poolt läbi vaatamata ja parandamata): Faktilise märkusena pean tähendama, kui tahetakse kooli ja kooli majapidamise vahet vahendada, siis peab seda eriseadusega tegema, aga mitte kooliõpetajate palgaseadusega. (Chr. Kaarna, töer: See ei ole faktiline märkus. — O. Gustavson, stp: See on vaidlusse astumine!)

Juhataja **R. Penno**: Panen hääletamisele rkl. Tonkman'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Poolt on 36 häält, vastu — 26, seega on ettepanek vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 8 ühes vastuvõetud parandusega vastu võetud.

§§ 9 ja 10 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 9. Põllumajandusliikude koolide õppejõududel on ühekuune puhkuseaeg, mida koolinõukogu põhjendatud ettepanekul ja põllutöoministeeriumi kinnitusele võib kahe kuuni pikendada.

§ 10. Põllumajandusliikudes kutsekoolides võib kooli ülevalpidaja vabal kokkuleppel ametisse palgata õppepraktika ja tegelikkude tööde juhatajaid ja tehnilisi abitööjõudusid, erijuhtudel ka eriainate õpetajaid, kusjuures põllutöoministeerium kinnitab teenistuselepingu tingimused.

Aruandja **J. Loosalu** (loeb):

§ 11. Asetätetundide eest maksetakse õppejõududele iga antud tunni eest $\frac{1}{100}$ osa tema, kui õpetaja täiest kuupalgast nädalatundide normaalarvu juures, aga ainult siis, kui asetätetundide andmine sünnib põllutöoministeeriumi nõusolekul, või kui on võimata ministeeriumi nõusolekut enne asetätetundide andmist nõutada, koolijuhataja esialgsel korraldusel ja teadaandel.

J. Loosalu (as): Teen ettepaneku, § 11. neljas rida võtta järgmiselt: „tunde antakse põllutöoministeeriumi nõusolekul“. See tähendab, et „tundide andmine sünnib...“ asemel võtta „tunde antakse“. See on redaktsioonilise iseloomuga parandus.

Juhataja **R. Penno**: Aruandja ühineb selle parandusega. Panen paragrahvi ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 11 ühes parandusega vastu võetud.

§§ 12—17 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

§ 12. Põllumajandusliikude koolide õppejõud, kellel nädalatundide arv on vähemalt 50% normaalarvust, saavad perekonna-abiraha riigiametnikkude ja -teenijate kohta käivate määruste ja normide järele.

§ 13. Põllumajandusliikude koolide juhatajad ja õppejõud, kellel nädalatundide arv on vähemalt 50% normaalarvust, kui ka nende perekonna liikmed, saavad haiguse korral arstiabi ning rahalist toetust ja surma korral ajutist abiraha ühesugustel alustel rügiteenijatega riigi koolides riigi poolt, teistes koolides

kooli ülevalpidajalt. Haige õpetaja palga maksab riik ühesugustel alustel riigiteenijatega.

§ 14. Avalikkude põllumajanduslikkude koolide ja õigustega erakoolide õpetajate ja juhatajate palga, perekonna-abiraha ja tasu lisa- ning asetäiteturundide eest maksab tervelt riigivalitsus.

§ 15. Õppejõudude palk maksetakse välja hiljemalt iga kuu viimaseks päevaks saatmiskulusid palgast mitte maha arvates.

§ 16. Käesoleva seaduse maksamahakkamisega kaotavad maksvuse Riigikogu poolt 16. septembril 1921. a. (R.T. nr. 118 — 1921) vastuvõetud põllutöökoolide õpetajate palgaseadus, Riigikogu poolt 7. märtsil 1923. a. (R.T. nr. 42 — 1923) vastuvõetud põllutöökoolide õpetajate palgaseaduse muutmise sea-

dus ja Riigikogu poolt 20. mail 1927. a. vastuvõetud koolinõunikude ja avalikkude koolide õpetajate ajutise palgalisa seadus (1927. a. R.T. nr. 52) selles osas, mis käib põllumajanduslikkude koolide õppejõudude kohta, kes palka saavad käesoleva seaduse järgi. Nende seaduste alusel üksikuile õppejõududele määratud palgaastme kõrgendused jäävad aga jõusse.

§ 17. Käesolev seadus hakkab maksma 1. aprillist 1928. a.

Juhataja **R. Penno**: Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.10 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **J. Piiskar**.

